

ütemben ment és megy végbe. És nem tudunk még sok minden mást.

Már pedig amíg a helyzetet alapos *kutató* munkával fel nem tárjuk és a tapasztalatok *kellő mérlegelésével* nem szögeztük le az egyes társadalmi csoportok — osztályok — fájó pontjait, orvoslást váró sérelmeit és minden az összmagyarságra egyaránt fontos jelenséget, *addig egy helyben topogunk, mert az előrejutást gátolja, lehetetlenné teszi a tényismeretek majdnem teljes hiánya.*

Csak néhány kirívó tünetet említek: *nem tudjuk, hogyan táplálkozik a 200 ezer falunlakó magyar; nem tudjuk, milyen betegségek sorvasztják őket; nem tudjuk mit olvasnak (ha olvasnak egyáltalán); stb., stb*

A kérdések sorozata vár feleletre és a feleletektől függ az életünkre döntő hatású — *mit tegyünk?* — **Somorja Sándor**

Kütelki történet

— Rögton gyere haza. anyánk nagyon rosszul van, — hangzott a távirat. Vidéki rokonomnál voltam vendégségben, amikor a sürgöny megérkezett. Én persze nem hittem el és épp így a rokonaim sem. Azt gondoltuk, hogy csak haza akarnak csalni kárácsonyra. Maradtam.

Rövid idő múlva megjött a másik sürgöny is: Nagy veszély van, rögton gyere. Erre már megijedtem. Annyira szerettem az anyámat, hogy elvesztését — úgy éreztem — nem élném túl. Azonnal csomagoltam és még hajnalban vonatra ültem. Nehéz lenne leírni, hogy éreztem magam azon a 12 órás úton. Amint szülővárosomba érkeztem, rohanva indultam haza. De ez a robanás csak egy ideig tartott. Minél közelebb értem lakásunkhoz, annál lassabban mentem. Mikor megláttam házuunkat, megálltam. Nem mertem továbbmenni. Félttem, hogy halva találom. Álltam és vártam, — magam sem tudom mire, míg véletlenül jött az unokanővérem, aki megnyugtatótt. Még él.

Amikor elmentem hazulról, egészséges volt. Most sápadt, becssett arcú félhalottat találtam. Mikor lehajoltam hozzá, hogy megcsókoljam ezt súgta: „Nagyon vártalak kislányom.“

A szoba piszkos volt. Piszkos ágyban feküdt ő. Nem tudtam mihez fogjak legelőbb. Nemsokára megjött az orvos, akit már vártak. Megvizsgálta, elkomolyodott.

— Rákja van -- mondta mikor kikisértem.

Fiatal lány voltam,, akinek az anyja jelenett mindent. Rettenetesen hatottak rám az orvos szavai. Apánk már 12 éve meghalt. Négy fiú testvérem közül csak egy keresett, száz dinárt egy héten. Az ötödik nős volt. Ő külön élt. A ház, amiben lakunk már csak félig volt a miénk, mert árverés alatt állt, felgyülemlett adósságaink s az adók miatt.

Csodálatosképen félttem mégis az anyámtól. Nem mertem vele egyedül lenni a szobában. Az első időkben mindig ott aludt velem a nagynéném, de nemsokára már egyedül is mertem aludni anyámmal. Egy este erős rosszullet fogta el. Kérte, vegyük le az ágyról. Ahogy megfogtam, éreztem hogy jéghideg. Elengedtem

és kitámolyogtam a szobából. Én még élő embert jéghidegnek nem éreztem. Azt hittem meghalt. Az eszű-életemet nem vesztettem el, de a lábaim felmondták a szolgálatot. A fiverem ágybafektetett. Arra kértem őket állandóan, ha kiszenvedett, ne mondják meg nekem. Nem bírnám ki. Ezután még hat hónapig élt.

A betegsegélyző orvos sűrűn meglátogatta, de ez inkább csak vigasztalás volt, mint kezelés. Nagy fájdalmi ellen csillapító szereket kapott. Minden nap fürösztennem kellett és körülbelül minden negyed órában leemelni az ágyról. Amíg kint dolgoztam főztem, takarítottam, addig a kisöcsémet ültettem be hozzá, hogyha valami kell, szóljon. Akármit is csináltam, minden negyed órában ott kellett hagynom a munkát, és beszaladni, hogy leemeljem az ágyról. A mosást is úgy kellett végezni, állandó megszakításokkal, ami aztán késő estig tartott, sokszor két napig is. Esténként, amikor elvégeztem a munkám, odaültem az ágyához beszélgetni.

— Vigyázz magadra drága gyermekem — mondta — ne dolgozzál olyan sokat. Már egész lefogytál. Mi lesz velem, ha te is kidőlsz? Úgy szeretnék még élni . . . Legalább addig, amíg téged is biztosítva nem látlak. Mi lesz veled kislányom, ha én meghalok . . .

Fejét az öleembe húztam, hogy ne lássa sírásom. A haját simogatva vigasztaltam. Erőnek erejével azt a hitet akartam beleönteni, hogy meggyógyul. Nem mondtuk meg neki, mi a baja. És lassan hinni is kezdett a gyógyulásban. Én se bíztam teljesen a betegsegélyző orvosában. Kihívtunk egy másik orvost is. De ez is azt mondta: menthetetlen. Hosszú tusakodás után, mikor visszamentem anyámhoz, mosolyogni próbáltam. De ilyenkor mosolyogni? Nem sikerült. Észre is vette mindjárt rajtam.

— Ugy-e, fiam, nincs remény. Látom az arcodról.

Vigasztaltam. Egy mesébe fogtam, amit csak olyasvalaki lehet el, ki annyira szeretne még élni, mint ő. Délután eljött a nagynéném és oly boldogan újságolta neki, hogy az orvos mit mondott . . . Rövidesen meg fog gyógyulni, csak az a daganat, ami a hasában van elfakad, kitisztul és minden rendben lesz. Nem hirtam tovább. Kimentem a szobából. Fájdalmi nem voltak annyira elviselhetetlenek számomra, mint az a boldog reménység, ami az arcán ült, miközben elmondta az én kitalált mesémet.

Állandó belső láza volt és sohasem hagyta az ajtót becsukni. A tollat lerázatta magáról és csak a vékony huzattal takarózott. Ez a tél nagyon hideg volt. Hiába ültem nagykabátban és hiába húztam hócipőt, a lábaim mégis megfagytak. Egy reggel arra kért, hogy készítsek neki kávé. Kávézni persze nem szoktunk. Nem tellett rá. A reggeli kenyér volt. Fájt, hogy még ezt a csekély kívánságát sem teljesíthetem. Úgy törtem a fejemet, honnan tudnék csak egy pár dinárt teremteni. De nem sikerült. Bármennyire is nehezemre esett, úgy tettem, mintha elfelejtettem volna és sokáig nem mentem be hozzá. Szegény hiába várta a kávé. Egy idő múlva kiküldte az öcsémet. Mikor félve bementem, szemrehányásokat tett. Úgy enne egy kis kávé és én nem viszek neki. Elhatároztam, akárhonnán is, de pénzt teremtek.

Eszembe jutott az öcsém, akit annyiszor szidtam a sukkozásért. Most már csak ő segíthet rajtam. Legnagyobb meglepetésére sukkozni küldtem. És tényleg. Nyert öt dinárt. Megvolt a kávé.

Sok hasonló esetem volt, mert száz dinárból egy héten, hatunkra, még a legszükségesebbet sem tudtam előteremteni.

Az idő lassan múlt. Kezdtél kitavaszkodni. Mintha egy kicsit jobban érezte volna magát anyám. Egy napsütéses tavaszi napon arra kért, hogy csináljak neki kinn, az udvaron fekvőhelyet. Úgy szeretné már látni az udvart, a napot. Megcsináltam a helyét és bementem, hogy kivezesse. Gyengéden átkaroltam. A legnagyobb csodálkozásomra, lábra tudott állni.

— Csak fogjál meg, elég erős vagyok én ahhoz, hogy ki tudjak menni.

Amikor az ajtóhoz értünk megtántorodott. Egy pillanatra megállt.

— Jaj, istenem — mondta — még megláthatom az udvart. Pedig azt hittem, hogy engem oda már csak visznek.

Tovább menni már nem nagyon bírt. Erősen átfogtam és inkább vittem, mint vezettem. A meghatottság levette gyenge lábairól. Úgy örült a napnak, a friss levegőnek, mindennek, amit kint látott.

Az ő kis örömei engem nem tudtak megörvendeztetni. Láttukra mind mélyebben markolt belém a fájdalom. Tudtam, hogy minden reménység hiábavaló. Naponta megfésültem szép, hullámos haját. Sokszor mondta: vágd le fiam, olyan nehezemre esik, ha fésülsz. Én már úgyse gyógyulok meg, a koporsónak meg miudegy. Nem bírtam megtenni, pedig tudtam, hogy igaza van. Ilyenkor tréfára fordítottam a dolgot. Hogy nézne ki, ha levágom a haját. A lakodalmon majd azt mondanák: ni, az örömanya, milyen divatos.

Szép napokon mindig kikíváncozott az udvarra. Egyideig a lábán ment, de minden nap gyengébb és gyengébb lett, míg végül a karjaimba kellett venni és úgy vinni, mint egy gyereket. Nemsokára ezt sem engedte. Nem volt szabad hozzányúlni. Fésülni sem lehetett. Alig beszélt. A fájdalmai napról-napra fokozódtak. Minden öt-hat percben jelentkeztek a fájdalmak. Sokszor suttogott, rettenetes göresök között: segíts rajtam, drága gyermekem. S én nem segíthettem. Tehetetlenül kellett végignéznem. Kínjait.

Egy reggel korán felébredt. Mondta, hogy hívjam el a testvéreit, meg a gyerekeket, nagyon rosszul érzi magát. Mikor együtt voltunk, csak annyit tudott mondani: nem látok. Örökké elhallgatott. A szíve még 12 órán át dobogott. Éjfél körül azután az is megállt.

A hosszú betegség alatt a szenvedések annyira elfásították lelkemet, hogy mikor meghalt, semmit sem éreztem. Csak bámultam üres aggyal sokáig, míg végül kitört belőlem a sírás.

A temetési költségek felét anyám testvérei fedezték, a másik felével adósak maradtunk.

Temetése után egy hétre ki kellett hurcolkodni házuankból. Elárvvareztek.

Zári Ágnes